

ÚSTAV PEDAGOGICKÝCH VĚD FILOSOFICKÉ FAKULTY MU

Výzkum vyučovacího klimatu na gymnáziu

Metody pedagogického výzkumu

Vypracovala : Pavlína Ročáková

UČO: 78936

Hlavní téma : **Výzkum vyučovacího klimatu na gymnáziu**

Autorka výzkumu : *Helena Grecmanová*, Katedra pedagogiky PdF UP v Olomouci

Zdroj: <http://epedagog.upol.cz>

1. *orientace v terminologii*

Důležité termíny související s hlavním tématem výzkumu jsou dostatečně popsány. Autorka definuje pojmy jako vyučovací klima, struktura vyučovacího klimatu, vzájemné vztahy mezi studenty ve třídě, pohotovost k výkonu, kooperace, podpora učení, koncentrace, pořádek a organizovanost výzkumu, jasnost pravidel a další.

2. *použitý vzorek a jednotka analýzy*

Jednotkou analýzy bylo konkrétní gymnázium. Výzkum probíhal v roce 1999. Reprezentativní vzorek 340 respondentů byl složen ze studentů a učitelů. Ovšem hlavní důraz byl kladen na výpovědi studentů.

Odpovídajících studentů bylo 340 (192 ze tříd nižšího gymnázia a 148 z vyššího gymnázia- dohromady 13 tříd) a odpovídajících učitelů bylo 13 (3 muži a 10 žen).

3. *metodologie*

Využita byla metoda dotazníkového šetření. Použitý dotazník byl vlastní konstrukce (s přihlédnutím k práci Bessotha (1989), Dreesmanna (1982), Mareše a Laška (1990/91)). Použitý dotazník sledoval šedesát znaků vyučovacího klimatu. Tyto znaky byly uspořádány do deseti faktorů : *vzájemné vztahy mezi studenty ve třídě, pohotovost k výkonu studentů, kooperace, podpora učení se, koncentrace na učení se, pořádek a organizovanost vyučování, jasnost pravidel, posuzování a hodnocení studentů, rozmanitost ve vyučování a participace studentů ve vyučování, učitelovo nadšení a rozhled.*

Studenti se měli vyjádřit k vyučovacímu klimatu u tří nebo čtyř učitelů, vyučujících některý s následujících předmětů : angličtina, biologie, čeština, dějepis, chemie, matematika, zeměpis. Každého ze třinácti učitelů tedy posuzovaly tři, v jednom případě čtyři třídy studentů.

Výše zmiňovaní autoři, u nichž Grecmanová čerpala inspiraci používají ve svých dotaznících položky typu : *Všichni žáci jsou dobrými kamarády* nebo *Vyučování je disciplinované*, pokud jde o dotazník H. Dreesmana.

R. Bessoth používá podobné výroky, jako například : *Učitel pracuje s názornými pomůckami* nebo *Učitel si stěžuje na třídu druhým učitelům a rodičům*.

V Dreesmanově dotazníku je takových položek 45 a v dotazníku Bessotha dokonce 80.

Posuzování těchto položek může probíhat několika způsoby. Konkrétně Dreesman použil pětibodovou škálu, kde 1= nesouhlasí, 2= málo souhlasí, 3= částečně souhlasí, 4= dost souhlasí, 5= přesně souhlasí. Bessoth použil u každého výroku možnost souhlasí-nesouhlasí.

Grecmanová neuvádí nakolik se předkládanými autory inspirovala, však dle předložené zprávy o svém výzkumu vyplývá, že každý faktor vyučovacího klimatu byl zastoupen deseti výroky (položkami) a žáci a učitelé se měli vyjádřit, nakolik s daným výrokiem souhlasí, či nesouhlasí. Jejich míra souhlasu/nesouhlasu mohla být vyjádřena jednak na několika stupňové škále a nebo jako jednoduchá dichotomická proměnná ano – ne (souhlasím – nesouhlasím).

4. cíl výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření byla deskripce vyučovacího klimatu, jak ho definovala Helena Grecmanová „*Vyučovací klima je jev, který obklopuje žáky zvnějška a spojuje se s jejich subjektivním prožíváním a posuzováním. Tvoří se ve všech vyučovacích předmětech v rámci pedagogické interakce učitel-žák, žáci. Vztahuje se na určitý předmět a určitého učitele jako činitele vyučovacího klimatu.*“ (Grecmanová, 1999) na konkrétním gymnáziu. Byl popsán stav deseti faktorů vyučovacího klimatu. Výzkumníci se však nezabývali příčinami tohoto stavu a proto nevěnovali pozornost ani dalším determinantám (věk, specifické rysy předmětu...). Vskutku šlo čistě o popsání konkrétního stavu, nebo lépe řečeno, zmapování subjektivních pocitů jednotlivých studentů a učitelů.

Hodnocení faktorů studenty :

1. Žádný z faktorů nebyl zcela bezproblémový. Avšak faktor *posuzování a hodnocení studentů* vyšel překvapivě v hodnocení studentů jako jeden z nejméně problémových faktorů. Druhým nejméně problematickým faktorem se ukázal faktor: *vzájemné vztahy mezi studenty ve třídě*.
2. Naopak jako nejvíce problematický u všech učitelů byl shledán faktor zjišťující *rozmanitost ve vyučování a participaci žáků ve vyučování*.
3. Bylo zjištěno, že žáci mají malý prostor pro širší škálu různých činností. Stejně tak problematická je angažovanost žáků na školní práci. Také učitelova pomoc a podpora vyšla spíše jako průměrná.
4. Obecně na českých školách má negativní vliv vysoká soutěživost mezi žáky, vysoká míra třenic a s tím související nízká soudržnost žáků.
5. Jednotlivé třídy se často lišily mírou kritičnosti jednotlivých faktorů. Zde se nabízí prostor pro další výzkum, který by se zabýval příčinami tohoto stavu, způsoby formování jednotlivých kolektivů a vlivem tohoto formování na klima ve třídě.
6. Statisticky významné rozdíly při hodnocení byly také zaznamenány mezi hodnoceních chlapců a dívek. Kdy děvčata častěji hodnotila pozitivně spíše ženy-učitelky než muže-učitele. Obecně se uvádí, že ženy-učitelky mají častěji tendence hodnotit spíše pozitivněji právě dívky, které častěji odpovídají obecně uznávané představě žáka, studenta. Zatímco muži-učitelé obvykle komunikují stejně s chlapci i dívkami.
7. Podobně i žáci klasifikovaní různými známkami se často lišili ve svém hodnocení faktorů vyučovacího klimatu.

Hodnocení faktorů učiteli:

Odpovědi učitelů se zdají být v několika ohledech problematictější než odpovědi studentů. Jejich odpovědi jsou častěji více optimistické než odpovědi žáků, studentů. Což může jednak znamenat to, že učitelé mohou záměrně nadhodnocovat své výsledky. Dalším příčinnou rozdílného výsledku může být nepochopení problému, ze strany učitele. Tam, kde se žák cítí jistým způsobem ohrožen, učitel nespatřuje žádný problém. Ovšem pozitivnější hodnocení ze strany učitelů také může jednoduše vystihovat pozitivní prožívání daného učitele.

Dalším problémem ze strany učitelů bylo to, že některé položky jednotlivých faktorů neposoudili. Ať už z důvodů nepochopení důležitosti výzkumného šetření, neschopnosti sebereflexe nebo třeba z důvodu nízkého sebevědomí.

Pouze ve dvou třídách korespondovalo hodnocení učitelů s hodnocením studentů.

Závěr:

Grecamnová popsala situaci na konkrétním gymnáziu, porovнала své výsledky s poznatky z dřívější doby i od jiných autorů z prostředí českého i ze zahraničí. Jasně uvádí, že vyučovací klima může mít velký vliv na studijní výsledky žáků, zároveň však podotýká, že klima nemůžeme měnit ze shora (ministerstvo, ředitel školy,...). V tomto ohledu je velice důležitá iniciativa učitelů, kterým její výzkum může poskytnout informace o stávajícím stavu na jejich škole.